

ชุมชนชาวไทยทรงดำ: การอพยพและการตั้งถิ่นฐานในป่าใต้¹

Community of Tai Song Dam; Immigration and Settlements into Southern Thailand

กฤษณะ ทองแก้ว²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอพยพและตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในป่าใต้ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ บันทึกประวัติชีวิตบุคคล สัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มชาวไทยทรงดำที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี โดยผู้วิจัยวางข้อถกเถียงว่าการศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำส่งผลให้มีข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ของชาวไทยทรงดำตามมา

จากการวิจัยพบว่าชุมชนของชาวไทยทรงดำในจังหวัดชุมพรมีชุมชนที่มีพลวัตทางสังคม 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านดอนรวบ บ้านคอเตี้ย และบ้านบางหลง ส่วนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมี 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านดอนมะลิ เทศบาลเมืองนาสาร และบ้านแหลมยาง ชุมชนของชาวไทยทรงดำเหล่านี้อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี

¹ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ของชาวไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี ทุนสนับสนุนการวิจัยประจำปี พ.ศ.2560 จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (Article is a part of research project entitled “Social Practices and New Rules of Tai Song Dam Ethnic in Suratthani Province”, and supported by the National Research Council of Thailand)

² สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Program in Social Studies, Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University)

นครปฐม และสุพรรณบุรี ซึ่งทุกชุมชนผสมผสานความเชื่อเข้ากับพุทธศาสนาก่อนที่จะอพยพลงมา จึงส่งผลให้มีการสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำภายในพื้นที่ทางพุทธศาสนา ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางสังคมของชาวไทยทรงดำปัจจุบันดำเนินอยู่ภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามการนับถือกะละฮ้อง การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีเสนเรื่อน และพิธีปาดตง ยังคงยึดถือปฏิบัติพิธีกรรมกันอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้สถานภาพทางสังคมของผู้ชายก็ยังคงได้รับการยอมรับตามจารีตประเพณีของไทยทรงดำอย่างดั้งเดิม

คำสำคัญ: ชุมชนชาวไทยทรงดำ, การอพยพ, การตั้งถิ่นฐาน, ปักซ์ใต้, พิธีกรรม

Abstract

The article attempted to investigate immigration and settlement circumstances of Tai Song dam ethnic group in Chumporn province and Surat Thani province, southern Thailand. Qualitative methodological approach was adopted in order to collect field data. Observation, life history approach, in-depth interview, and group interview were used as research tools. Research results found that Tai Song Dam ethnic community has settled down in southern Thailand for decades. Tai Song Dam ethnic group emigrated from central provinces where were Pethchaburi, Ratchburi, Nakorn Pathom, and, Suphanburi, and settled down in Chumporn province specifically in Ban Don Rueb, Ban Kor Tia, and Ban Bang Long, while others settled down in Surat Thai specifically in Ban Don Mali, Nasarn municipality, and Ban Lam Yoong. Daily practices of Tai Song Dam ethnic group was closely related to Buddhism so that they produced their own local activity which strongly relied on Buddhism. For

instant, the ethnic group constructed Tai Song Dam cultural center in order to activate Buddhism-related activity. However, some Tai Sung Dam rituals still relied on spirits such as Ka La Hong ritual, ancestor spirits worshipping, Sane Reun ritual, and Pad Tong ritual. Another finding found that male held higher social status than female in accordance with original Tai Song Dam ethnic tradition.

Keyword: Community of Tai Song dam, Immigration, Settlements, Southern Thailand, Rite

บทนำ

ชาวไทยทรงดำกับการอพยพเข้ามาในสังคมไทย

การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวไทยทรงดำมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาจากเมืองแถน แคว้นสิบสองจุไทย ชาวไทยทรงดำได้อพยพเข้ามาสังคมไทยในยุคของการตกเป็นอาณานิคมของอาณาจักรต่างๆ ในยุคนั้นแคว้นสิบสองจุไทยเคยตกอยู่ในอารักขาของราชอาณาจักรสยามนับแต่ยุครัชสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรีจวบจนกระทั่งถึงเสียเมืองเสียมแผ่นดินให้แก่ฝรั่งเศส ชาวไทยทรงดำได้อพยพออกจากดินแดนของตนเข้าสู่ประเทศลาว (มุลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย, มปป.) ชาวไทยทรงดำได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยที่สำคัญ 5 ครั้ง ทุกครั้งเป็นอพยพการแบบถูกบังคับ (Forced -Migration) ต่อมาจึงมีการอพยพอยู่ภายในประเทศไทยที่เป็นการอพยพแบบเสรีและหนีความอดอยากเพื่อหาที่ทำกินใหม่ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการอพยพจากสิบสองจุไทยเข้ามาในประเทศไทยเท่านั้น การอพยพของไทยทรงดำทั้ง 5 ครั้งเป็นการอพยพแบบถูกบังคับ ดังนี้ ครั้งที่ 1 สมัยธนบุรี พ.ศ. 2322 กองทัพสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกให้กองทัพ

เมืองหลวงพระบางยกทัพไปตีเอาเมืองม่วย เมืองทันต์ ชาวเวียดนามเรียกเมืองนี้ว่า “ซื่อหงี” ซึ่งเป็นเมืองไทยทรงดำแล้วกวาดต้อนครอบครัวลงมา มีการโปรดเกล้าให้ชาวไทยทรงดำไปตั้งบ้านเรือนที่เพชรบุรี ส่วนลาวเวียงจันทร์ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สระบุรี ราชบุรี จันทบุรี และสืบเชื้อสายมาจนถึงทุกวันนี้ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2335 ก็มีการกวาดต้อนครอบครัวไทยทรงดำมาจากเมืองแฉก เมืองพวน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ ให้ชาวไทยทรงดำไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2371 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แม่ทัพไปปราบเมืองแฉก และได้ครอบครัวไทยทรงดำมาไว้ที่เพชรบุรีอีกครั้งหนึ่ง ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2381 เมืองหิมา (ฮิม) เมืองคอย เมืองควร แข็งข้อต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราชเจ้าราชวงศ์แต่งให้ท้าวพระยาคุมทัพไปปราบเจ้าราชวงศ์แล้วได้คุมไทยทรงดำมาไว้ที่กรุงเทพฯ ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2422 และ พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าให้แม่ทัพไทยไปปราบฮ่อ ที่ตั้งค่ายอยู่ที่ทุ่งเชียงคำในแขวงพวน ได้กวาดเอาครอบครัวลาวมาจำนวนมากเข้าในประเทศไทย ซึ่งในนั้นมีครอบครัวไทยทรงดำอยู่ด้วย ปัจจุบันได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (เพชรตะบอง ไพศุนย์, มปป.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Structuration Theory) ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการทางสังคม คือ โครงสร้างทางสังคมที่ประกอบด้วยกฎและทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กันและกัน ซึ่งเกิดจากการที่ผู้กระทำการเกิดการใคร่ครวญย้อนคิดถึง ความรู้ และทักษะ ระดับของการตระหนักรู้และสำนึก ความสำคัญของเวลาและพื้นที่ และอำนาจ ซึ่งนำมาสู่การปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน โดยมีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์ จารีต ประเพณี และ

วัฒนธรรม ภายใต้ข้อถกเถียงว่าการศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำส่งผลให้มีข้อมูลที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ของชาวไทยทรงดำในสังคมปักษ์ใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เก็บข้อมูลกับชาวไทยทรงดำด้วยการบันทึกประวัติชีวิตบุคคล สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 กรณีศึกษา การสังเกตการณ์และ สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ สนทนาชุมชนบ้านคอเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และ สนทนากลุ่มชุมชนพุลศิริ อำเภอบ้านนาสาร สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ อำเภอพุนพิน สนทนากลุ่มชุมชนบ้านแหลมยุง ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำมาข้อมูลที่ได้จากการเก็บด้วยวิธีต่างมาตรวจสอบความเที่ยงตรง จากนั้นก็นำข้อมูลมาเขียนพรรณนาในเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ชาวไทยทรงดำอพยพลงสู่ปักษ์ใต้

การอพยพของชาวไทยทรงดำนับแต่สมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์แล้วนั้น จำนวนของชาวไทยทรงดำก็จำนวนมากขึ้นตามลำดับ เพชรบุรีกลายเป็นชุมชนไทยทรงดำที่มีผู้คนอยู่อาศัยมากมายและรายล้อมไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วย เช่น ลาวเวียงจันทร์ที่จังหวัดราชบุรี มอญที่จังหวัดนครปฐมและราชบุรี (กฤษณะ ทองแก้ว, 2552) ในส่วนของปักษ์ใต้พบว่าหลักฐานการอพยพในสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173–2199) จากบันทึกประวัติเมืองชุมพรว่าผู้คนในเมืองนี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยคน

2 กลุ่ม คือ กลุ่มแขกจาม ซึ่งหมายถึงผู้คนที่มาจากอาณาจักรจามปา ปัจจุบันอยู่ทางตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กับกลุ่มชาวไทยทรงดำ ที่อพยพมาจากเมืองพงสาลีที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปะทิว (กรมศิลปากร, 2544) ที่มีผลต่อการอพยพของชาวไทยทรงดำในปีถัดต่อมา ชาวไทยทรงดำที่อพยพเข้ามาในจังหวัดชุมพรตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณตลาดท่าตะเภาเป็นจุดแรก หลังจากนั้นก็แยกออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านดอนรวบ อีกกลุ่มหนึ่งได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่หมู่บ้านดอนลาว และอีกกลุ่มหนึ่งได้ย้ายถิ่นฐานไปตั้งที่ชุมชนสราญรมย์ ปัจจุบันจังหวัดชุมพรมีชุมชนชาวไทยทรงดำจำนวน 5 ชุมชน คือ ชุมชนแรกบ้านดอนรวบ ชุมชนที่สองบ้านคอเตี้ย ชุมชนที่สามบ้านบางหลง ชุมชนที่สี่บ้านทุ่งคาน้อย หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งคา อำเภอเมืองจังหวัดชุมพร อพยพเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2452 มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ประมาณกว่า 50 ครอบครัว (สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง, 2559) และสุดท้ายชุมชนบ้านดอนลาว หมู่ที่ 7 บ้านเขาค้อ ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร อพยพเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2452 ปัจจุบันอาศัยอยู่ประมาณ 4 ครอบครัว (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวม, สนทนากลุ่มชุมชนคอเตี้ยและสนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, สัมภาษณ์เชิงลึกนางวันดี พลอยมา, 2559) ดังนั้นในจังหวัดชุมพรมีชาวไทยทรงดำตั้งถิ่นฐานอยู่ 5 ชุมชน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนที่มีพลวัตสังคม 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านดอนรวบ ชุมชนบ้านคอเตี้ย และชุมชนบ้านบางหลง โดยชุมชนเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อชุมชนบ้านดอนมะลิ เทศบาลบ้านนาสาร และชุมชนบ้านแหลมมยุง ตำบลเขาตอก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนไทยทรงดำจังหวัดชุมพร

ชุมชนบ้านดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ปัจจุบันมีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ประมาณกว่า 200 ครอบครัว บรรพบุรุษอพยพเข้ามาในพ.ศ.2452 สมัยปลายรัชกาลที่ 5 โดยตั้งถิ่นฐานครั้งแรกอยู่ที่ริมตลาดท่าตะเภา ปัจจุบันคือตลาดสดชุมพร ได้ประสบปัญหาอุทกภัยและหวั่นเกรงว่าลูกหลานจะได้รับ

อุบัติเหตุจากน้ำท่วม จึงได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งที่บริเวณชุมชนบ้านดอนรวบ ชาวไทยทรงดำ เชื่อว่าปู่ย่าตายายได้อพยพครอบครัวมาจากจังหวัดเพชรบุรีในรัชกาลที่ 5 (ชวน เพชรแก้ว, 2547) ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการใช้นามสกุล เพราะสังคมสยามมีนามสกุลใช้ในสมัยรัชกาลที่ 6 ต่อมาการตั้งนามสกุลก็นำเอาชื่อของบรรพบุรุษมารวมกัน เช่นการนำชื่อของพ่อและแม่มารวมกันเป็นนามสกุล ซึ่งต่อมาเมื่อมีนามสกุลก็ปรากฏหลักฐานตระกูลที่อพยพมาขณะนั้น ได้แก่ เทวบิน ที่แปลว่าเทวดาบินมาจากเพชรบุรี, เสาวคนธ์, โสภ และเวียงสาว (สัมภาษณ์เชิงลึกพระครูอาทรประชารักษ์, 2559 และ สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559) บางส่วนให้ข้อมูลว่าอพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเพราะว่าระบบน้ำที่จังหวัดเพชรบุรีไม่ดีทำให้ประสบปัญหาภัยแล้ง ทำมาหากินเป็นไปอย่างลำบากจึงออกเดินทางเพื่อหาที่ทำมาหากิน ซึ่งในขณะนั้นหมู่บ้านดอนรวบ ยังเป็นพื้นที่ป่ามีผู้อาศัยอยู่น้อย (สัมภาษณ์เชิงลึกพระครูอาทรประชารักษ์และสนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559) และการอพยพครั้งต่อมาคือในช่วง พ.ศ. 2488 ซึ่งในสมัยนั้นชาวไทยทรงดำบางส่วนได้รับราชการทหารเกณฑ์เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในช่วงเดียวกันนั้นได้มีการขยายเวลาในการเป็นทหารเกณฑ์ 4 ปี เพื่อให้ความสอดคล้องกับสงครามโลก เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงมีที่ราบลุ่มล้อมรอบ แต่ชาวไทยทรงดำอีกบางส่วนได้เดินทางจากชุมชนบ้านดอนรวบ ไปตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านดอนลาว ตำบลนากระตาม อำเภอท่าชะงะ ตระกูลที่ไปตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ ตระกูลทองเกียง ต่อมาใน พ.ศ. 2456 โรคห่าได้ระบาดจึงได้อพยพกลับมาที่หมู่บ้านดอนรวบ ทำให้ปัจจุบันชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านดอนลาวเหลือประมาณ 4 ครอบครัว (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559)

ประวัติความเป็นมาของชื่อชุมชนบ้านดอนรวบ ในอดีตเมื่อเกิดอุทกภัยชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ จะอพยพหนีน้ำมารวมตัวกันบริเวณชุมชนบ้านดอนรวบ เพราะเป็นที่สูงมีที่ราบลุ่มล้อมรอบ ซึ่งในอดีตชาวไทยทรงดำเรียกว่า “บ้านดอนรวม” จากการมารวมของผู้คน ต่อมาได้เพี้ยนมา “บ้านดอนรวบ” ศูนย์กลางของชุมชนคือ วัด

ดอนรวบซึ่งก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2466 จากการร่วมแรงร่วมใจของชาวไทยทรงดำในชุมชน ในขณะนั้นนายหอม ย้อยพลรบ เป็นผู้ริจาคพื้นที่ในการก่อสร้างวัด ซึ่งนายหอม ย้อยพลรบ อยู่ในเครือข่ายตระกูลทหารหามเจ้า คือในสมัยรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดเกล้าให้สร้างพระราชวังฤดูร้อนพระนครคีรีขึ้นที่เขาวัง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งชาวไทยทรงดำที่ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดเพชรบุรี ได้เข้ามาเป็นแรงงานในด้านต่างๆ เช่น ทหารหามเจ้า ทำหน้าที่หามกษัตริย์ขึ้นลงพระราชวังฤดูร้อนพระนครคีรี ซึ่งคนกลุ่มนี้ต่อมาบางส่วนได้อพยพลงใต้ นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำเป็นเด็กขา ทำหน้าที่ซุงขาให้พระมหากษัตริย์ คนกลุ่มนี้ยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านดอนรวบมีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนชาว ได้แก่ หนึ่งพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย ซึ่งชาวบ้านจะกราบไหว้ขอพรในเรื่องสุขภาพและการสอบเข้าเรียน-ทำงาน โดยจะมีพิธีเลี้ยงศาลตรงกับ 3 ค่ำ เดือน 6 ของทุกปี มีเครื่องเซ่นไหว ได้แก่ ไก่, ข้าวและเหล้าขาว เป็นต้น สองหลวงปู่จอน ซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดดอนรวบ โดยชาวบ้านจะกราบไหว้ขอพรในเรื่องขอให้พ้นจากการเกณฑ์ทหาร, การทำงานราชการ และเรื่องการเรียน ปัจจุบันได้มรณภาพแล้ว และสามหลวงปู่ต่าง เป็นชาวไทยทรงดำที่ได้บวชที่วัดดอนรวบ ปัจจุบันได้มรณภาพแล้ว รวมถึงชาวไทยทรงดำบ้านดอนรวบ ให้ความเคารพนับถือ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์อีกด้วย (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559) นอกจากนั้นพบว่าชาวไทยทรงดำที่บ้านดอนรวบนั้นส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลความเชื่อและศรัทธาในพุทธศาสนามาตั้งแต่ครั้งอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ครั้นเมื่ออพยพมาสร้างชุมชนบ้านดอนรวบชาวไทยทรงดำจึงได้ร่วมมือกันสร้างวัดและสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าบวชในพุทธศาสนา รวมถึงการสืบทอดพิธีกรรมงานศพที่มีทั้งพิธีกรรมแบบไทยทรงดำและพิธีกรรมแบบพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีชาวไทยทรงดำจำนวนหนึ่งที่ยึดถือความเชื่อตามจารีตประเพณีดั้งเดิมโดยประกอบพิธีกรรมงานศพโดยไม่มีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ในกรณีของคุณยายของหมอเสนหนึ่งในหมู่บ้านดอนรวบที่เสียชีวิตไปเมื่อหลายปีก่อน (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559)

ซึ่งปัจจุบันพบว่าการประกอบพิธีกรรมงานศพแบบดั้งเดิมนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพราะต้องใช้ผ้าไหมจำนวนมาก หมอที่ทำพิธีกรรมในงานศพนั้นภายในหมู่บ้านไม่มีจำเป็นต้องเชิญมาจากจังหวัดเพชรบุรีซึ่งส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ทำให้ชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่ในบ้านดอนรวบเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมงานศพด้วยการผสมผสานระหว่างความเชื่อแบบไทยทรงดำกับพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน

การเดินทางจากเพชรบุรีมาจังหวัดชุมพรมี 3 วิธี **วิธีแรก** คือการเดินทางโดยรถไฟจากสถานีเพชรบุรีมาสถานีประจวบคีรีขันธ์และลงเรือมาที่ปากน้ำชุมพร ตั้งถิ่นฐานที่แถวตลาดชุมพรริมแม่น้ำท่าตะเภาเป็นแห่งแรก และย้ายมาบ้านดอนรวบ (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ, 2559) ชุมชนดอนรวบมีชาวไทยทรงดำร้อยละ 80 นอกจากนั้นจะเป็นคนพื้นเมือง ชาวมอญ จีน และลาวครั้งที่ได้อพยพเข้ามา **วิธีที่สอง** โดยสารรถไฟจากสถานีเพชรบุรีมาลงที่สถานีหัวหิน และนั่งเรือกลไปบ้านคูซุด จังหวัดชุมพร และเดินทางต่อมายังหมู่บ้านดอนรวบ **วิธีที่สาม** คือต้นคนควายมาจากเพชรบุรี เลียบเส้นทางรถไฟมาขายที่จังหวัดชุมพร ตลาดสำคัญคือหมู่บ้านดอนรวบ (สัมภาษณ์เชิงลึกพระครูอาทรประชารักษ์, 2559) ปัจจุบันบ้านดอนรวบมีศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ ใน พ.ศ.2552 ณ วัดดอนรวบ โดยพระครูอาทรประชารักษ์หรือหลวงพ่อหลาเจ้า อวาสวัดดอนรวบเชื้อสายไทยทรงดำ ได้เกิดความคิดสร้างศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำที่มีลักษณะเป็นบ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิม เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้เพื่ออนุรักษ์บ้านไทยทรงดำแบบดั้งเดิมไว้ ซึ่งงบประมาณในการสร้างมาจากความร่วมมือของชาวบ้านในหมู่บ้าน “ที่นี่ไม่มีงบ บางคนช่วยเงิน บางคนช่วยแรง ญาติาคคนแก่ๆ หรือบ้างพระ ไปเกี่ยวกันเอง” (สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง, 2559) ในการสร้างใช้เวลาเพียง 3 เดือน โดยจะมีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในทุกวันพระ โดยในอดีตศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำเป็นที่สนใจและมีบทบาทในด้านต่างๆ แต่ปัจจุบันชำรุดทรุดโทรมและรอการปรับปรุง (สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง, 2559)

ภาพที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ ชุมชนบ้านดอนรวบ ณ วัดดอนรวบ หมู่ที่ 8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2559

ชุมชนบ้านคอเตี้ย หมู่ที่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ประมาณ 223 ครัวเรือน อพยพเข้ามาเมื่อ พ.ศ.2461 ที่มาของชื่อชุมชนบ้านคอเตี้ย เกิดจากบริเวณนั้นมีต้นคอเตี้ยๆจำนวนมากจึงได้ชื่อว่า “บ้านคอเตี้ย” และเพี้ยนมาเป็นชุมชน “บ้านคอเตี้ย” ในปัจจุบัน ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในชุมชนบ้านคอเตี้ยมีการแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบดังนี้ 1) ชาวไทยทรงดำส่วนหนึ่งเชื่อว่าชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านคอเตี้ยเริ่มตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2461 อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี คือมาจากหมู่บ้านทับคาง, หมู่บ้านหนองปลง อำเภอเขาย้อย 2) ชาวบ้านไทยทรงดำอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าได้มีการตั้งถิ่นฐานเมื่อ พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นคำบอกเล่ามาจากบรรพบุรุษ และ 3) ชาวไทยทรงดำอีกบางส่วนเชื่อว่า ในยุคแรก พ.ศ. 2488 บุคคลแรกที่มาตั้งรกรากถิ่นฐาน คือ นายร้อยแดง โต้วังจร ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี แต่ต่อมาได้ไปเข้าร่วมสงครามอินโดจีน หลังจากสงครามจบลงผู้ว่าจังหวัดชุมพรได้มอบที่ดินจำนวนหนึ่งกว่าพันไร่บริเวณใจกลางชุมชนบ้านคอเตี้ยให้กับนายร้อยแดง โต้วังจร ซึ่งต่อมานายร้อยแดง โต้วังจรได้ย้ายพี่น้อง 3 คน ได้แก่ นายจัด นายแฉัดและน้องสาวจากจังหวัดเพชรบุรีมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอเตี้ย หลังจากนั้นชาวไทยทรงดำจังหวัด

เพชรบุรีก็ได้ทยอยอพยพตามลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณชุมชนบ้านคอเตี้ย ยุคที่ 2 นายแทน แป้งอ่อน ได้อพยพพาครอบครัวจากเพชรบุรีมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอเตี้ย และยุคที่ 3 เป็นการอพยพของตระกูลสุพรรณวงศ์ โดยชาวไทยทรงดำตระกูลต่างๆ ในชุมชนบ้านคอเตี้ยบางส่วนได้แยกออกมาสร้างครอบครัวในพื้นที่อื่นๆ เช่น จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเหตุผลที่ชาวไทยทรงดำได้อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรีเนื่องจากชาวไทยทรงดำต้องการขยายพื้นที่การทำมาหากิน และพื้นที่ของชุมชนคอเตี้ยอยู่ใกล้ทะเลท่ามาหากินสะดวกการเดินทางในการอพยพได้แก่ 1) การเดินเท้า โดยจูงควายเดินเลียบทางรถไฟจากจังหวัดเพชรบุรีมาจนถึงจังหวัดชุมพร เนื่องจากควายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำมาหากิน เช่น การลากเกวียน, นวดข้าว, ไถนา รวมถึงมูลของควายยังสามารถนำมาทำเป็นลานในการตากข้าว นอกจากการทำมาหากินแล้วเนื้อควายยังถูกนำมาเป็นอาหารของชาวไทยทรงดำ และส่วนหนึ่งสามารถนำมาถนอมอาหารไว้บริโภคภายหลัง สำหรับบางคนที่ไม่ได้นำควายมาจากจังหวัดเพชรบุรี ก็จะมีการนำข้าวไปแลกกับควาย มีการซื้อขาย รวมถึงมีการช่วยเหลือในการเลี้ยงควายซึ่งกันและกันอีกด้วย 2) เรือกลไฟ โดยขึ้นเรือกลไฟมาจากเพชรบุรีแล้วมาลงที่ท่าเรือจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัจจุบันคืออำเภอบางสะพานน้อย และเดินจากบางสะพานน้อยผ่าน ชุมชนธรรมรัตน์-ชุมชนเขาไชยราช และเดินทางมาถึงบริเวณทำนน้ำเมืองชุมพร โดยช่วงแรกชาวไทยทรงดำคิดจะตั้งถิ่นฐานบริเวณนั้นแต่วิตกกังวลเกี่ยวกับอุทกภัยจึงได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ชุมชนดอนรวบต่อมาทำนขุน (ก้านันในสมัยนั้น) และนำที่ดินบริเวณคอเตี้ยให้กับชาวไทยทรงดำบางส่วน และ 3) รถไฟ โดยขึ้นรถไฟจากสถานีเพชรบุรี และมาลงที่สถานีรถไฟจังหวัดชุมพร (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านคอเตี้ย, 2559)

จุดศูนย์กลางของชุมชนคือวัดคอเตี้ยสร้างขึ้นประมาณ พ.ศ. 2522 เริ่มเป็นสำนักสงฆ์บ้านคอเตี้ยขึ้นก่อน โดยพระโทเป็นหัวหน้าสำนักสงฆ์คนแรก ลำดับต่อมาคือพระม้วน และหลวงพ่อดิด โดยพระสงฆ์สองรูปแรกเป็นชาวไทยทรงดำ และรูปที่สามรูปปัจจุบันเป็นชาวพื้นเมืองปักขใต้ ต่อมาได้สร้างเป็นวัดคอเตี้ย นอกจากนั้นชาวไทยทรง

คำชุมชนบ้านคอเตี้ยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชนคือศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อยซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชนบ้านคอเตี้ย โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อยุคแรกที่นายร้อยแดง โตวังจร มาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบ้านคอเตี้ย และได้มีการย้ายศาลพ่อตาปู่แก้วปู่น้อยจากบริเวณเดิมมาไว้ในบริเวณวัดคอเตี้ยใน พ.ศ. 2555 เพื่อความสะดวกในการทำพิธีกรรมต่างๆ โดยชาวบ้านชุมชนบ้านคอเตี้ยจะมาราบไหว้ขอพรและบนบานศาลกล่าวในเรื่องต่างๆ เช่น ขอให้อยู่ดีกินดี ขอให้คุ้มครองลูกหลานให้อยู่รอดปลอดภัย ขอให้ฟ้าฝนเป็นใจในการทำกิจใดๆ เป็นต้น ซึ่งจะมีการทำพิธีไหว้ศาลเป็นประจำทุกปี เครื่องเล่นไหว้ ได้แก่ ไก่ เหล้า ขนมหโค บัวลอย ของดาว เป็นต้น นอกจากนี้มีการแก้บนโดยใช้กลอง แคนประยุกต์ซึ่งเป็นกลองที่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ ปัจจุบันชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านคอเตี้ยเป็นรุ่นที่ 3-5 จำนวนประชากรชาวไทยทรงดำที่หมู่บ้านคอเตี้ยมีด้วยกันทั้งหมด 223 ครอบครัว ร้อยละ 95 ของประชากรในหมู่บ้านแล้วเป็นชาวไทยทรงดำ ส่วนอีกร้อยละ 5 เป็นคนพื้นเมือง พม่ามีเพียงเล็กน้อย (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านคอเตี้ย, 2559) ในชุมชนบ้านคอเตี้ยได้มีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้น ใน พ.ศ. 2535 โดยนายธรรมรัตน์ จันทร์พงษ์ ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านคอเตี้ยได้ริเริ่มจัดทำ เพราะมีความคิดในการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ซึ่งงบประมาณในการจัดทำได้มาจากการบริจาคจากชาวบ้านในชุมชนในอดีตนั้นเป็นบ้านไทยทรงดำ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2558 ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลในโครงการหมู่บ้านละ 200,000 และได้รับความช่วยเหลือและการบริจาควัสดุอุปกรณ์จากโรงเรียนบ้านคอเตี้ย และชาวบ้านภายในชุมชน จึงได้ดำเนินการปรับปรุงศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำขึ้นใหม่ โดยดำเนินการสร้างเสร็จสิ้นในวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำบ้านคอเตี้ยเป็นพื้นที่ในการจัดงานพิธีเสนาศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำงานประเพณีไทยทรงดำซึ่งจะจัดในทุกวันที่ 19 เมษายนของทุกปี นอกจากนั้นเป็นพื้นที่ในการประชุมและทำกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน (สัมภาษณ์เชิงลึกนายธรรมรัตน์ จันทร์พงษ์, 2559)

ภาพที่ 2 ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านค้อเตี้ย ณ วัดค้อเตี้ย หมู่ที่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอมือง จังหวัดชุมพร ถ่ายเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2559

ชุมชนบ้านบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอมือง จังหวัดชุมพร มีประชากรทั้งหมดในชุมชนจำนวน 286 ครัวเรือน เป็นชาวไทยทรงดำร้อยละ 70-80 ชาวไทยทรงดำบ้านบางหลงเชื่อว่าบรรพบุรุษอพยพมาตั้งถิ่นฐานเนื่องจากชาวไทยทรงดำได้อพยพหลบภัยมาจากจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่อ่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และอีกบางส่วนเชื่อว่าชาวไทยทรงดำได้อพยพมาจากเพชรบุรีในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะหนีภัยสงคราม โดยช่วงแรกในการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในจังหวัดชุมพร ได้มีการตั้งถิ่นฐานแห่งแรกอยู่ที่ชุมชนดอนรวบ เมื่อมีการแต่งงานก็ทำให้ชาวบ้านบางส่วนจากชุมชนบ้านดอนรวบได้แยกย้ายมาอยู่ที่ ชุมชนค้อเตี้ย และชุมชนบางหลง โดยชุมชนบ้านบางหลงก่อตั้งเป็นชุมชนสุดท้าย ซึ่งระหว่างสามชุมชนนี้ มีความเป็นพี่น้องกันบ้างในบางส่วน โดยมีตระกูลจากสกุลที่มาอยู่ในชุมชนบ้านบางหลง ได้แก่ สกุล ยอดทอง, อาจณรงค์ โดยมีผู้ใหญ่อินทร์ อาจณรงค์, เอื้อยสี และเติมเนียน ตามลำดับการเข้ามาอยู่ ชุมชนบ้านบางหลงมีประชากรจำนวน 286 ครัวเรือน ร้อยละ 70-80 เป็นชาวไทยทรงดำ ซึ่งชื่อชุมชนบางหลงมาจากทางเข้าหมู่บ้านเป็นคิ่งน้ำกว้างผู้คนที่มาัก

หลง จึงได้ชื่อว่าบางหลง (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559) ชาวไทยทรงดำเดินทางมาจากจังหวัดเพชรบุรี ส่วนหนึ่งมากับวัวและควายเลี้ยงบทางรถไฟ แต่อีกส่วนหนึ่งเดินทางด้วยรถไฟมาลงที่อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในช่วงนั้นเส้นทางรถไฟสิ้นสุดที่อำเภอทับสะแก จากนั้นเดินเท้าลงมาทางใต้มาเรื่อยๆ (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559) โดยจุดศูนย์กลางของชุมชนคือ วัดบางหลงที่ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2509 เริ่มจากสำนักสงฆ์ โดยหลวงปู่ต่างชาวไทยทรงดำอยู่ที่ชุมชนบ้านคอเตี้ย แต่ก็มีข้อเสนอว่าก่อนหน้านี้มีหลวงพ่อบุญมาเป็นชาวพื้นเมืองเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวัดบางหลงและกลับมาถูกยิงจนมรณภาพ จากนั้นหลวงปู่ต่างได้เข้ามาสร้างวัดบางหลงต่อหลังจากที่หลวงปู่ต่างได้มรณภาพแล้ว หลวงพ่อเหลือเป็นพระรูปที่ 3 ได้เข้ามาทำหน้าที่สร้างวัดบางหลงต่อ ในวัดพระจะมีพระอย่างน้อย 3 รูป นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านบางหลงมีการนับถือพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อย ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีการตั้งศาลอยู่ที่วัดบางหลง โดยชาวบ้านในชุมชนบ้านบางหลงเชื่อว่าพ่อตาหลวงแก้วหลวงน้อยชี้เสื่อมา โดยมีร่องรอยให้ชาวบ้านเห็น ชาวบ้านจึงต้องทำศาลขึ้นเพื่อไม่ให้ลูกหลานภายในชุมชนบ้านบางหลงหวาดกลัว (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง, 2559) ในชุมชนบ้านบางหลงได้มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีงบประมาณถึง 400,000 บาท ตั้งอยู่ที่วัดบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (สังเกตการณ์ชุมชนบ้านบางหลง, 2559)

ภาพที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำชุมชนบ้านบางหลง ณ วัดบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลท่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ถ่ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2559

การอพยพจากภาคกลางสู่ภาคใต้ วิธีการอพยพพบ 3 วิธี คือ วิธีแรกคือ การเดินเท้า ชาวไทยทรงดำที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้อพยพเข้ามาสู่ภาคใต้ที่จังหวัดชุมพรโดยเดินจูงควายเลียบเส้นทางรถไฟซึ่งใช้เวลาในการเดินทาง 15 วัน (สัมภาษณ์เชิงลึกนางสมงาม เวียนสาว, 2559) วิธีที่สอง นักรถไฟ ชาวไทยทรงดำที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรีได้บางส่วนได้อพยพขึ้นรถไฟมาลงที่จังหวัดชุมพร บางคนเดินทางไปต่อยังจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยลงที่สถานีชุมพรและพักแรม 1 คืน รุ่งเช้าเดินทางต่อด้วยรถไฟจากชุมพรมาลงที่อำเภอพุนพินพักแรม 1 คืนซึ่งขณะนั้นยังไม่มีสะพานข้ามแม่น้ำตาปีชำรุดไม่สามารถข้ามได้ ครั้นรุ่งเช้าได้ลงเรือข้ามแม่น้ำตาปีเพื่อมาที่สถานีรถไฟพุนพินบางคนก็ขึ้นรถไฟมาลงที่อำเภอบ้านนาสาร บางคนก็ขึ้นรถประจำทางเส้นทางสุราษฎร์ธานี-ทุ่งสง (นครศรีธรรมราช) และมาลงยังอำเภอบ้านนาสาร (สัมภาษณ์เชิงลึกนางไสว สุวรรณศรี และนายศิริ ทนสมัย, 2559) วิธีสุดท้าย รถยนต์ ชาวไทยทรงดำจากจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถยนต์บนทางหลวงแผ่นดิน

หมายเลข 41 ถนนเพชรเกษม และเดินทางมายังจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อมาหาเครือญาติที่อยู่ก่อนแล้ว (สัมภาษณ์เชิงลึกนายสมยศ สระทองอุ่น, 2559) พอจะสรุปได้ว่ารูปแบบของการเดินทางอพยพของชาวไทยทรงดำที่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น การเดินเท้าตามเส้นทางรถไฟซึ่งจะมีการต้อนฝูงวัว ฝูงควายที่ถือเป็นแรงงานภาคเกษตรกรรมที่สำคัญในการทำงานของชาวไทยทรงดำ ดังนั้นแรงงานภาคเกษตรกรรมอย่างวัวและควายจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญในการอพยพเพื่อบุกเบิกที่ทำนาหากินของชาวไทยทรงดำเรื่อยมา นอกเหนือจากที่ชาวไทยทรงดำที่เป็นเกษตรกรได้เคลื่อนย้ายวัวควายของตนแล้วก็มีชาวไทยทรงดำที่ต้อนฝูงวัวฝูงควายเดินทางตามรางรถไฟมาค้าขายวัวควายให้กับชาวไทยทรงดำ

ชุมชนชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ชุมชนบ้านดอนมะลิ ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2497 นายชอบและนายทัต จากอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยสารรถไฟมาลงที่สถานีชุมพรได้พักแรมหนึ่งคืนพอรุ่งเช้านั่งรถไฟมาลงที่สถานีพุนพินแล้วต่อเรือเมล์มาที่ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน ซึ่งเรือเมล์สมัยนั้นเป็นสายเคียนซา-พุนพิน โดยนายทัตและนายชอบตั้งถิ่นฐานครั้งแรกบริเวณปากพูนที่เชื่อมกับควรถาแระในหมู่ 2 ตำบลท่าเรือ อำเภอนาสาร ปัจจุบันเมื่อมีการแบ่งเขตการปกครองใหม่จึงเปลี่ยนมาเป็นหมู่ 1 ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม เพื่อหาที่ดินทำกินใหม่เนื่องจากในช่วงนั้นที่ดินในนครปฐมเริ่มลดน้อยลงเนื่องจากประชากรมากขึ้น จึงต้องแสวงหาที่ดินใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการคมนาคมที่ค่อนข้างลำบากส่งผลให้การอพยพมามีน้อย (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559) เริ่มจาก 4-5 ครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ในช่วงแรกค่อนข้างลำบาก การคมนาคมไม่สะดวกแต่อดุมไปด้วยอาหารและทรัพยากร การอพยพรุ่นที่ 2 พ.ศ. 2500 มีชาวไทยทรงดำจากจังหวัดกาญจนบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี เพชรบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เลือกตั้งถิ่นฐานอยู่สองฟาก

ฝั่งแม่น้ำตาปี การสร้างครอบครัวของชาวไทยทรงดำเริ่มแรกจะอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่ เมื่อแต่งงานจะย้ายออกไปสร้างครอบครัวเป็นของตนเองแต่จะอยู่บริเวณใกล้เคียงกับครอบครัวเดิมของตน ด้วยการตั้งถิ่นฐานส่งผลให้ชุมชนชาวไทยทรงดำแยกออกเป็น “2 อำเภอ 4 ตำบล” คืออำเภอพุนพินและอำเภอบ้านนาเดิม มีแม่น้ำตาปีกั้นกลาง ซึ่งด้านหนึ่งเป็น “ทุ่งปากขอ” กว้าง อีกด้านหนึ่งคือหมู่บ้านทับชัน หมู่บ้านไทรงาม และหมู่บ้านท่าสะท้อน (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559) ต่อมา พ.ศ. 2498 หลวงพ่อแหวหรือพระครูสุนทร วุฒิธรรม อดีตเจ้าอาวาสวัดดอนมะลิ เป็นผู้นำในการสร้างโรงเรียนบ้านไทรงามขึ้นมาให้กับลูกหลานในชุมชน โดยชาวบ้านต่างร่วมใจกันสร้าง ต่อมา พ.ศ. 2503 ชาวไทยทรงดำก็พากันก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยบริเวณสองฟากฝั่งแม่น้ำตาปีกระจายตามแบบคนได้ (กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทดำ, 2552) ตามภูมินิเวศน์ของพื้นที่ทางปักษ์ใต้ ชาวไทยทรงดำเมื่อครั้งอพยพก็หวังว่าจะมาทำนา แต่เกิดอุปสรรคฝนตกชุกน้ำท่วมบ่อยและมีสัตว์รบกวนจึงล้มเลิกการทำนา ต่อมา 1-2 ปี จึงมีการเริ่มปลูกผักล้มลุกส่งตลาด เช่น พักทอง พักเขี้ยว แตงกวา แต่เจออุปสรรคจากการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางและมีทุนในการผลิตน้อย แต่สามารถเลี้ยงตัวเองเรื่อยมา เพราะพี่น้องชาวไทยทรงดำมีความขยันอดทน (หนังสือไทยทรงดำดอนมะลิ, มปป.) ชาวไทยทรงดำมีทัศนคติในการเลือกที่ตั้งว่า “ไทยทรงดำไม่เข้าป่า ไทยทรงดำไม่อยู่เมือง” (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559) เพราะไม่สามารถประกอบอาชีพทำนาได้ นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในธรรมชาติมาตั้งแต่อดีตแล้ว จึงทำให้ชาวไทยทรงดำไม่เลือกอยู่ในเมือง รวมถึงมีลักษณะนิสัยรักสงบและขี้อาย (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559)

ในการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำ ในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำตาปี ชาวไทยทรงดำในอำเภอเคียนซาและนาสารจะเรียกบริเวณดังกล่าวว่า “คลองแม่น้ำ” นอกจากนั้นในอดีตลหะแวกหมู่บ้านมีต้นไทรงาม เป็นต้นไม้ใหญ่ประจำหมู่บ้านไทรงามแต่ไม่มีภูเขา โดยชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่ม

ปัจจุบันพื้นที่นี้ได้ประสบกับปัญหาการรุกรานจากกลุ่มผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์เชิงลึก นายคุณ บัวแก้ว: 2559) ชาวบ้านจึงได้มีการรักษาพื้นที่ด้วยการนำภูมิปัญญาการทำ การเกษตรของชาวบ้านที่ต้องการประกอบอาชีพเสริมเข้าไปใช้พื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันชาว ไทยทรงดำยังไม่มีการสร้างกฎเกณฑ์ในการรักษาพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ แต่ชาวไทยทรง ดำคิดว่า การรักษาที่ดินแห่งนี้สามารถใช้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ อย่างเช่น แถน มาปกป้องรักษาพื้นที่ดังกล่าวได้ด้วยพิธีกรรมในรูปแบบต่างๆ อย่างเช่น พิธีกรรมเสนา บ้าน (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ, 2559)

ภาพที่ 4 ศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำ ณ วัดดอนมะลิ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถ่ายเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2559

การตั้งศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำบ้านดอนมะลิเริ่มต้นจากเยาวชนในหมู่บ้านที่มีความรู้ความสามารถในงานวิจัยได้ศึกษาระบบการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเข้ามาเป็นกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2552 ได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำขึ้นที่วัดดอนมะลิ ตำบลท่าข้าม อำเภอบึงนาราง ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบ้านศูนย์การเรียนรู้ไทยทรงดำเป็นผลสืบเนื่องมาจากผลการวิจัย เนื่องจากชาวบ้านใน

ชุมชนมีความคิดเห็นเรื่องการฟื้นฟูเรื่องบ้านไทยทรงดำเพราะในปัจจุบันบ้านไทยทรงดำได้สูญหายไปแล้ว จึงทำให้ชาวไทยทรงดำบ้านดอนมะลิได้ส่งตัวแทนไปศึกษาดูงานที่จังหวัดเพชรบุรี ต่อมา พ.ศ.2554 ได้นำแนวทางจากโครงการวิจัยมาทำงานพัฒนาจนถึง พ.ศ.2558 ชาวไทยทรงดำได้เกิดแนวคิดต่อยอดเรื่องบ้านไทยทรงดำให้พัฒนากลายเป็นห้องเรียนภูมิปัญญา จึงได้เริ่มทำการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ใน พ.ศ.2558 ซึ่งในปัจจุบันงานวิจัยเรื่องห้องเรียนภูมิปัญญาไทยทรงดำได้มีการขยายพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายพี่น้องไทยทรงดำในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนดอนมะลิ เทศบาลบ้านนาสาร และเขตตอก เข้ากับชุมชนบ้านดอนรวบ บ้านคอเตี้ย และบ้านบางหลง อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (สัมภาษณ์เชิงลึกนางสาวภัศรา รุ่งพันธ์, 2559)

ชุมชนเทศบาลเมืองนาสาร ใน พ.ศ. 2480 ชาวไทยทรงดำบางส่วนประมาณ 7-8 คน จากชุมชนบ้านดอนรวบ จังหวัดชุมพร อพยพมาที่บ้านนาสาร ด้วยที่ดินอุดมสมบูรณ์จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องอพยพตามมา ได้แก่ นายเพชร และคนในตระกูลไม้เลื้อย อีกช่วงหนึ่งได้มีการอพยพมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงที่สะพานจุลจอมเกล้าถูกระเบิดจากกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งชาวไทยทรงดำรุ่นสุดท้ายอพยพมาในช่วง พ.ศ.2513-2525 (สนทนากลุ่มอำเภอนาสาร, 2559) ชาวไทยทรงดำที่ได้อพยพมายังบริเวณบ้านนาสาร เป็นชาวไทยทรงดำที่อยู่ในกลุ่มชาวบ้านทั่วไปไม่ได้เป็นกลุ่มผู้นำเนื่องจากมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก จึงไม่มีแนวคิดที่จะเป็นผู้นำใครเนื่องจากการคิดว่าการเป็นผู้นำต้องลงทุนลงแรง “ใครทำอะไรได้ก็ทำไป” (สนทนากลุ่มบ้านนาสาร, 2559) การเดินทางจากสถานีชุมพร เวลา 5.00 นาฬิกา ถึงสถานีพุนพิน 5 โมงเย็น ต้องนอนค้างหนึ่งคืน เข้ามาโดยสารรถสายสุราษฎร์ธานี-ทุ่งสง ที่ชาวพุนพินเขาเรียกกันว่ารถแปดเพราะมาถึงนาสารเวลา 8 โมงเช้า (สัมภาษณ์เชิงลึกนายไสว สุวรรณศรี, 2559) นอกจากนั้นในช่วงหลังยังคงใช้การเดินทางด้วยรถไฟโดยขึ้นรถไฟมาลงที่พุนพิน แต่เนื่องจากไม่มีสะพานข้ามแม่น้ำ จึงต้องพักที่พุนพินหนึ่งคืนและข้ามเรือไปยังสถานีพุนพินและขึ้นรถไฟมาลงที่สถานีบ้านนาสาร (สัมภาษณ์เชิงลึกนายศิริ ทันทสมัย, 2559)

ปัจจุบันชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่ในอำเภอบ้านนาสารเกือบทุกตำบล เช่น หุ่นเตา ควนศรี พุทธิ ลำพูล เพิ่มพูนทรัพย์ ท่าชี ฯลฯ โดยจุดแรกคือแถวถนนพหลคีรี ซึ่งใหญ่ที่สุด มีประมาณ 100 ครัวเรือน นอกจากนั้นที่ลำพูนมีประมาณกว่า 10 ครัวเรือน หุ่นเตา กว่า 10 ครัวเรือน ท่าชี เกือบ 10 ครัวเรือน ฯลฯ ซึ่งชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ที่บ้านนาสารมีอยู่ประมาณ 150 ครัวเรือน ประมาณ 400-500 คน จุดศูนย์กลางด้านข้อมูลข่าวสารของชาวไทยทรงดำในอำเภอนาสารอยู่ที่บ้านของคุณศิริ ทันทชัย (สัมภาษณ์เชิงลึกนายศิริ ทันทชัย, 2559)

ในส่วนของ การตั้งถิ่นฐานชาวไทยทรงดำยึดถือวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่บริเวณภูเขา เมื่ออพยพจึงเลือกพื้นที่ที่มีภูเขา แม่น้ำที่เหมาะสมกับการทำนา เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีดั้งเดิมของตนซึ่งเป็นวัฒนธรรม (สัมภาษณ์เชิงลึกนายศิริ ทันทชัย, 2559) ในช่วงแรกที่อพยพมาประกอบอาชีพทำสวน ปลูกผักต่างๆ เช่น ปลูกแตง ปลูกถั่ว ปลูกขิง โดยผลิตที่ได้นำไปขายในตลาดนาสาร และมีบางส่วนที่พ่อค้าคนกลางมารับไปขายโดยขนส่งผ่านทางรถไฟ และบรรทุกโดยเกวียน ในเวลาต่อชาวไทยทรงดำได้เริ่มปลูกผลไม้ โดยเฉพาะเงาะซึ่งขายโดยทำซ้อร้อยละ 3 บาท เมื่อมีเงาะโรงเรียนนาสารจึงซื้อมาปลูกและติดตามพันธุ์เงาะเดิมที่มีอยู่แล้ว นอกจากนั้นได้มีการติดต่อและสัมพันธ์กับชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ก่อนหน้าซึ่งได้ช่วยกันประกอบอาชีพทำมาหากิน (สัมภาษณ์เชิงลึกนายไสว สุวรรณศรี, 2559) ในส่วนของข้อตกลงทางสังคมชาวไทยทรงดำที่บ้านนาสารไม่ได้มีการสร้างข้อตกลงหรือสร้างกฎเกณฑ์อะไรขึ้น เนื่องจากในอดีตพื้นที่นาสารมีชาวบ้านดั้งเดิมอาศัยอยู่ในพื้นที่น้อย ไม่มีการแก่งแย่ง เนื่องจากชาวไทยทรงดำมีความรักสงบ (สัมภาษณ์เชิงลึกนายศิริ ทันทชัย, 2559) ไม่ค่อยมีปัญหากับผู้อื่น ทำให้ไม่มีกรณีทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น นอกจากนั้นชาวไทยทรงดำมีลักษณะนิสัยที่ขยันและถนัดในการทำการเกษตร โดยเป็นการเกษตรแบบพออยู่พอกิน มีช่วงเวลาพัก ซึ่งจะแตกต่างกับชาวจีนที่มีความขยันขันแข็งตลอดเวลาและถนัดในการประกอบอาชีพค้าขาย โดยชาวไทยทรงดำจะมีการถือครองที่ดินมากกว่าคนจีน แต่ที่ดินเป็นที่ดินทางการเกษตรมีราคาถูก

ส่วนที่ดินของคนจีนจะเป็นที่ดินในเมืองซึ่งมีมูลค่าสูง (สนทนากลุ่มบ้านนาสาร, 2559) ในอดีตครอบครัวชาวไทยทรงดำจะให้ความสำคัญกับการเลือกเช่าใหญ่และสะใภ้ใหญ่ ซึ่งจะมีสิทธิพิเศษ ในการจัดการงานพิธีต่างๆ สะใภ้ใหญ่จะมีบทบาทมากกว่าลูกสาว ส่วนชายใหญ่นั้นจะเป็นผู้ทำพิธีบอกทางดวงวิญญาณของพ่อตาซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องพิธีกรรม แต่ปัจจุบันไม่ค่อยมีกรณีดังกล่าวแล้ว เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง (สนทนากลุ่มบ้านนาสาร, 2559)

ชุมชนบ้านแหลมมยุง ตำบลบ้านเขาดอก อำเภอกะเนียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในอดีตมีชาวพื้นเมืองเดิมและชาวนครศรีธรรมราชอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ต่อมาประมาณ พ.ศ.2505 ชาวไทยทรงดำจากเพชรบุรี นครปฐม ราชบุรีอพยพเข้ามาจึงได้ซื้อที่ดินต่อจากชาวพื้นเมืองเป็นที่ราบลุ่มไม่มีคนอยู่อาศัยเนื่องจากกลัวน้ำท่วมและคิดว่าดินไม่ดี แต่ที่ชาวไทยทรงดำอาศัยเพราะสามารถหาปลาและทำนาได้ ช่วงแรกอพยพเข้ามา 3-4 ครัวเรือน ได้แก่ นายไร่ นายโหม นายล้ำ และอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ชาวไทยทรงดำในตำบลเขาดอกมีความขยันขันแข็งปลูกพืชสวนทำการเกษตรต่างๆ จนสามารถเก็บเงินซื้อที่ดินได้มากขึ้นเรื่อยๆ ในการถ่ายโอนที่ดินชาวไทยทรงดำจะไม่ขายที่ดิน แต่จะให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาเอาไว้ให้ลูกหลาน อาจจะมีบ้างในบางกรณีที่ขายที่ดินจะเป็นกรณีที่ย้ายไปอยู่ที่อื่นแต่จะมีเป็นส่วนน้อย (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านแหลมมยุง, 2559) ปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราและสวนปาล์ม ชาวไทยทรงดำจะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มเนื่องจากสะดวกต่อการหาปลาเพื่อบริโภคในครอบครัว และการประกอบอาชีพทำนา แต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นอาชีพทำสวนยางพารา เป็นเพราะมุมมองทางเศรษฐกิจ ว่าพืชเศรษฐกิจอะไรมีราคาสูงและพืชเศรษฐกิจอะไรมีราคาต่ำ (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านแหลมมยุง, 2559) ชาวไทยทรงดำในตำบลเขาดอกมีจุดเด่น คือความสามัคคี เพราะว่าเป็นงานต่างๆ ทั้งงานสืบสานประเพณีไทยทรงดำ งานบุญ งานศพ งานแต่ง หรือกิจกรรมอื่นๆ ชาวบ้านในตำบลเขาดอกจะเข้ามาช่วยกันด้วยความร่วมมือร่วมมือ “เอกลักษณ์จะอยู่ที่ความสามัคคี” ซึ่งชาวไทยทรงดำในตำบลเขาดอกมี

ประมาณ 100 ครั้วเรือน ในหมู่ 6 มีประมาณ 70 ครั้วเรือน ซึ่งจุดศูนย์กลางของชาวไทยทรงดำในอำเภอเคียนซาคือที่หมู่บ้านแหลมมุง นอกจากนั้นคือชาวไทยทรงดำที่ได้ย้ายออกไปมีครัวครัวในพื้นที่ต่างๆ แต่ถ้าหากที่หมู่บ้านมีงานประเพณี งานบุญ งานศพ งานแต่ง หรือกิจกรรมอื่นๆ ชาวไทยทรงดำที่ได้ย้ายออกไปอาศัยอยู่ที่อื่นก็จะเข้ามาช่วยและมามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นชุมชนไทยทรงดำยังมีความเข้มแข็งมากซึ่งมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษโดยบรรพบุรุษจะเข้าไปช่วยในงานหรือกิจกรรมต่างๆ โดยทำให้คนรุ่นหลังเห็นมาตลอดและมีการบอกกล่าวให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เสมอ (Krishna Thongkaew, 2017) นอกจากนั้นมีความคิดว่าเป็นพี่น้องกัน ซึ่งคำว่าพี่น้องนี้ จะถือว่าชาวไทยทรงดำทั้งหมดเป็นญาติพี่น้องกัน แต่จะเป็นญาติห่างๆ หรือญาติใกล้ชิดก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลมีต่อกัน ในความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่นับกันผ่านสิ่งๆ ในส่วนของคนรุ่นใหม่จะไม่รู้จักจะรู้เพียงการนับเครือญาติแบบทั่วไป ในเรื่องของการพนันชาวไทยทรงดำมีส่วนน้อยที่จะเล่นการพนันต่างๆ แต่ในเรื่องของการเสี่ยงโชค เช่น การซื้อหวยใต้ดิน หรือสลากกินแบ่งรัฐบาลจะมีอยู่บ้าง ซึ่งบางครั้งอาจมีการบนบานต่อผีบรรพบุรุษขอให้ได้โชคลาภจากการซื้อหวยใต้ดิน หรือสลากกินแบ่งรัฐบาล ซึ่งหากได้โชคลาภจริงก็ต้องแก้บนตามที่ได้นบนานไว้ กล่าวได้ว่าชาวไทยทรงดำจะไม่เล่นการละเล่นที่มีลักษณะรุนแรงอย่างเช่น วันชน ไก่ชน หรือการพนันที่มีวุ่นวาย เช่น ไพ่ ไฮโล ฯลฯ แต่จะมีการเสี่ยงโชคลาภในรูปแบบของส่วนบุคคล เช่นการซื้อหวยใต้ดินหรือสลากกินแบ่งของรัฐบาล (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านเขาตอก, 2559) เป็นต้น

ผลการวิจัย

บทความเรื่อง “ชุมชนชาวไทยทรงดำ: การอพยพและการตั้งถิ่นฐานในปักข์ใต้” เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องปฏิบัติการทางสังคมและการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่

ของชาวไทยทรงดำสุราษฎร์ธานี ที่ให้ภาพของการอพยพลงสู่ป่าหิउँใต้ของสังคมไทยพบว่าชาวไทยทรงดำได้ผสมผสานวัฒนธรรมด้วยการนับถือพุทธศาสนาร่วมกับผีบรรพบุรุษและแถนไปด้วยกัน ดังนั้นในการตั้งถิ่นฐานจึงมีการก่อสร้างชุมชน สร้างวัด การสร้างศูนย์เรียนรู้ไทยทรงดำในวัดของชุมชนไทยทรงดำ จากการวิจัยพบว่า ชุมชนไทยทรงดำในจังหวัดชุมพรมีชุมชนเล็กใหญ่จำนวนรวม 5 ชุมชน คือ ชุมชนดอนรวบ ชุมชนคอเตี้ย ชุมชนบางหลง ชุมชนทุ่งคาน้อย และชุมชนบ้านดอนลาว แต่ชุมชนที่มีพลวัตทางสังคมคือ ชุมชนดอนรวบ ชุมชนคอเตี้ย และชุมชนบางหลงที่มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่หนาแน่นและมีศูนย์เรียนรู้ของชุมชนตั้งอยู่ในวัดของชุมชน ส่วนชุมชนของชาวไทยทรงดำจังหวัดสุราษฎร์ธานีมี 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านดอนมะลิ ชุมชนบ้านแหลมยู และชุมชนบ้านนาสาร ซึ่งมีความโดดเด่นแตกต่างกัน คือ ชุมชนบ้านดอนมะลิโดดเด่นมิติวัฒนธรรม เพราะถือเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ต่อเนื่องยาวนาน มีศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทยทรงดำ มีกลุ่มเยาวชน หมอเสนา และนักกิจกรรมที่ออกมาส่งเสริมวัฒนธรรม ส่วนชุมชนไทยทรงดำบ้านแหลมยูมีความโดดเด่นในเรื่องทางสังคมเพราะมีชาวไทยทรงดำเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและมีบทบาททางสังคม สุดท้ายชุมชนไทยทรงดำบ้านนาสาร เป็นชุมชนเมืองที่ชาวไทยทรงดำมีความโดดเด่นในมิติเศรษฐกิจ ดังนั้นชาวไทยทรงดำจึงเข้าไปมีบทบาทในมิติเศรษฐกิจสูงกว่าชุมชนอื่น ทั้งชุมชนไทยทรงดำจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานีมีความสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายหรือสิ่ง ชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ต่อเนื่องยาวนานเป็นหมุดหมายของการประสานกับชุมชนอื่นๆ ที่เรียงรายอยู่รอบข้าง แต่อย่างไรก็ตามชุมชนไทยทรงจังหวัดชุมพรมีชาวไทยทรงดำกว่า 1,500 คน และมีความสัมพันธ์กับชาวไทยทรงดำที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ดังนั้นบทบาทของชุมชนไทยทรงดำชุมพรจึงมีเหนือชุมชนในสุราษฎร์ธานี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็มีความสัมพันธ์และกันตามจารีตประเพณีของไทยทรงดำทั้งสองจังหวัด

สรุปผลและอภิปรายผล

แนวคิดการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมเชื่อว่าผู้กระทำการสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่ชาวไทยทรงดำได้อพยพค้นหาทรัพยากรภายใต้กฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยการเกษตรกรรมที่จำเป็นต้องการพื้นที่ในการทำนาและเลี้ยงครอบครัวด้วยวิถีเกษตรกรรม ดังนั้นแม้ว่าชาวไทยทรงดำจะอพยพมาตั้งหลักในพื้นที่เมืองของจังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานีที่เป็นพื้นที่ของการค้าขายแลกเปลี่ยนเชิงธุรกิจ สูดท้ายชาวไทยทรงดำก็อพยพต่อเพื่อค้นหาทุ่งกว้าง พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การกลีกรรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่ากฎเกณฑ์จะนำมาสู่ทรัพยากรทางสังคม ซึ่งมีชาวไทยทรงดำเป็นผู้คิดได้ตรงรองและกระทำการด้วยการอพยพค้นหาผืนดินที่เหมาะสมเพื่อการทำนา ดังนั้นการศึกษาระวัติศาสตร์การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำส่งผลให้มีข้อมูลที่เป็นต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ของชาวไทยทรงดำในสังคมปักษ์ใต้

เอกสารอ้างอิง

Krishna Thongkaew. (2017). *“Capacity of the Tai Song Dam Ethnic Community: A Case Study of Lam Yoong Village, Kien Sa district, Suratthani Province”* 8th International Conference on Socio-economic and Environmental Issues in Development, 2017 At National Economics University, Hanoi, Vietnam.

กรมศิลปากร.(2544). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดชุมพร*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

กฤษณะ ทองแก้ว. (ธันวาคม, 2552). “บ้านมอญชอยสองสายจั่ววา สุราษฎร์ธานี,”

ศิลปวัฒนธรรม.(31)2: 46-51.

กลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาไทดำ. (2552). **รากเหง้าปู่เป้าเฒ่า ประวัติศาสตร์**

สังคม และการสืบทอดภูมิปัญญาไทดำ. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

ชวน เพชรแก้ว. (2547). “ชุมชนไทยทรงดำบ้านดอนรวบ: ความสุขบนฐานวัฒนธรรม

ดั้งเดิมและการปรับตัวในภาวะการเปลี่ยนแปลง ”นวัตกรรมสร้างสุขภาพ

ภายใต้ข้อเสนอต่อสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพฯ:

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.

เพชรตะบอง ไทศุณย์. (ม.ป.ป). **เอกสารแม่ข่าย-สาละวิน:ไทยทรงดำ: ความเป็นชายขอบใน**

กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย. (2548). **ไทยทรงดำ.** นครปฐม: มูลนิธิไทยทรงดำ

ประเทศไทย.

สัมภาษณ์เชิงลึกนายสมยศ สระทองอุ่น โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 30

กรกฎาคม 2559 ณ บ้านเลขที่ 93 ชุมชนบ้านแหลมยุง หมู่ที่ 6 ตำบลเขาตอก

อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึกนายอำนาจ แสงทอง โดย นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 10

กรกฎาคม 2559 ณ วัดดอนรวบ ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

สัมภาษณ์เชิงลึกนายคุณ บัวแก้ว โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม

2559 ณ ตำบลท่าข้าม อำเภอพนพิณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึกพระครูอาทรประชารักษ์ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่

1 ตุลาคม 2559 ณ วัดดอนรวบ หมู่ที่8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง

จังหวัดชุมพร

สัมภาษณ์เชิงลึกนายธรรมรัตน์ จันทร์พงษ์ โดยนางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่

12 กรกฎาคม 2559 ณ บ้านเลขที่ 14/1 หมู่ 9 ชุมชนบ้านคอเตี้ย

ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

สัมภาษณ์เชิงลึกนายศิริ ทັນสมัย โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม

2559 บ้านเลขที่ 56 ซอย 5 ถนนพหลศิริ เทศบาลบ้านนาสาร อำเภอบ้านนาสาร

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึกนายไสว สุวรรณศรี โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 29

กรกฎาคม 2559 บ้านเลขที่ 446 ถนนพหลศิริ ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึกนางสมงาม เวียนสาว โดย นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 12

กรกฎาคม 2559 บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านบางหลง ตำบลท่ายาง

อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

สัมภาษณ์เชิงลึกนางสาวภัสรา ฐิพันธ์ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 1

กรกฎาคม 2559 ณ ศาลาเอนก ตำบลบางกุ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัมภาษณ์เชิงลึกนางวันดี พลอยมา โดย นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2559

บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 7 ตำบลนากะตาม อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

สังเกตการณ์ชุมชนบ้านบางหลง โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2559

ณ บ้านบางหลง หมู่ที่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

สนทนากลุ่มบ้านนาสาร โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา และ

นางสาวอรทัย คำสงฆ์ วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2559 ณ บ้านเลขที่ 56 ซอย 5

ถนนพหลศิริ ตำบลนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนมะลิ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา
นางสาวอรทัย คำสงฆ์ นางสาวอุษา แจ้จ้ออาญา นางสาววรรณิษา ช่วยสม
และนายปฐมวิ แสงชาติรี วันที่ 12 สิงหาคม 2559 ณ วัดดอนมะลิ
ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านแหลมยาง โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นายคชาวุธ ศรีมุกดา และ
นางสาวอรทัย คำสงฆ์ เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2559 บ้านเลขที่ 93 ชุมชน
บ้านแหลมยาง หมู่ที่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านบางหลง โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นางสาวอรทัย คำสงฆ์
นางสาวปิยธิดา กวดขัน นางสาวกมลวรรณ น้อยมุข และนายยุทธจักร ศรีสวัสดิ์
เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2559 ณ วัดบางหลง หมู่ 9 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง
จังหวัดชุมพร

สนทนากลุ่มชุมชนบ้านดอนรวบ โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นางสาวอรทัย คำสงฆ์
นางสาวปิยธิดา กวดขัน นางสาวกมลวรรณ น้อยมุข และนายยุทธจักร ศรีสวัสดิ์
วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ณ บ้านเลขที่ 25/8 ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง
จังหวัดชุมพร

สนทนาชุมชนบ้านคอเตี้ย โดย ดร.กฤษณะ ทองแก้ว นางสาวอรทัย คำสงฆ์
นางสาวปิยธิดา กวดขัน นางสาวกมลวรรณ น้อยมุข และนายยุทธจักร ศรีสวัสดิ์
วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านคอเตี้ย หมู่ที่ 9
ตำบลบางหมาก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร.